

Biologia i ekologia *Epipactis helleborine* (L.) Crantz (Orchidaceae) na siedliskach naturalnych i antropogenicznych

Biology and ecology of *Epipactis helleborine* (L.) Crantz (Orchidaceae) in natural and anthropogenic habitats

Epipactis helleborine to jeden z gatunków z rodziny Orchidaceae ulegający zjawisku apofityzacji.

Cel badań: głównym celem badań było: a) określenie zmienności fenotypowej okazów *E. helleborine* na siedliskach naturalnych i antropogenicznych, b) wykazanie podobieństw i różnic między populacjami *E. helleborine* wykształconymi na siedliskach naturalnych z analogicznymi populacjami występującymi na siedliskach antropogenicznych, c) określenie dominującej strategii życiowej *E. helleborine* na siedliskach antropogenicznych.

Obszar badań: Badania prowadzono w latach 2011 – 2013. Do badań wybrano 8 populacji *E. helleborine*: 4 z nich pochodziły z siedlisk naturalnych i 4 z siedlisk antropogenicznych. Populacje były zlokalizowane w trzech różnych regionach Polski: na terenie Puszczy Białowieskiej, Polski Środkowej i Dolnego Śląska.

Wnioski: a) duża plastyczność fenotypowa *E. helleborine* jest strategią adaptacyjną do nowych siedlisk. b) cechy takie jak; wielkość listków okwiatu, rzeźba (skulptura) i wielkość nasion wykazują dużą plastyczność i mają małą wartość taksonomiczną na szczeblu gatunku. c) skupiskowa struktura przestrzenna badanych populacji *E. helleborine* wynika z dominującego u tego gatunku rozmnażania wegetatywnego i rekrutacji nowych osobników blisko rośliny macierzystej. d) gatunek ten posiada szeroką tolerancję w stosunku do zawartości próchnicy i składników mineralnych.

The *Epipactis helleborine* is one of the species from *Orchidaceae* family previous of apophytism process.

Aims of the study: The aims of the study was to investigate the questions: a) determine the phenotypic variability of *E. helleborine* in natural and anthropogenic habitats, b) identify similarities and differences between populations of *E. helleborine* in natural and anthropogenic habitats, c) determine the dominant life strategy of *E. helleborine* in anthropogenic habitats

Study area: The study was conducted from 2011 to 2013. I observed 8 populations of *E. helleborine*: 4 from natural habitats and 4 from anthropogenic habitats. Study sites were located in three different geographic regions: the Białowieża Primeval Forest, Central Poland, Lower Silesia

Conclusions: a) high phenotypic plasticity of *E. helleborine* is an adaptive strategy to new habitats, b) features such as; size of the seeds and sculpture, size of sepals have a high variability level and shouldn't be used as a taxonomic diagnosis feature c) in the studied populations of *E. helleborine* dominates vegetative propagation, d) *E. helleborine* has a wide tolerance of the content of humus and minerals.